

Kritériumok az identitásra vonatkozó képzési tervhez¹

PIARISTA REND SZOLGÁLAT TITKÁRSÁGA*

Abstract

This document in manuscript was prepared by the Secretariat of Ministry of Pious Schools with the aim to form and strengthen members of the order of the Piarists and lay people associated with them in the “original” identity of the community (Secretariado del Ministerio de las Escuelas Pías: *Criterios para un plan de formación en clave de identidad*, 2012). Clearly, this work cannot be done in a haphazard or improvisatory manner but requires a well-prepared training plan. By analysing the concept of identity and proposing a sufficiently multifaceted and dynamic conception, the document offers criteria for the elaboration of a such a training plan directed to the formation of key identity.

Keywords: *philosophy of identity; multiple and narrative identity, order of the Piarist Fathers, communality, training plan.*

Kulcsszavak: *önazonosság filozófiája; többszörös és narratív identitás; piarista rend, közösségiség, képzési terv.*

---

¹ Forrás: SECRETARIADO DEL MINISTERIO DE LAS ESCUELAS PÍAS: *Criterios para un plan de formación en clave de identidad*, 2012 (kézirat).

* Minden szerzetesi közösség állandó feladata, hogy tagjait és a hozzájuk kapcsolódó világiakat a közösség „eredeti” identitásában képezze és megerősítse. A *Kritériumok az identitásra vonatkozó képzési tervhez* egy olyan reflexió, amelyet a Piarista Rend Szolgálat Titkársága készített 2012-ben. A dokumentum nagy értéke, hogy kellően sokrétű, dinamikus identitás-fogalommal történő gondolkodásra hív, s emiatt más szerzetesi közösségek reflexióját és képzési gyakorlatát is segítheti. (*Tőzsér Endre SP*)

I. A PIARISTA IDENTITÁSRA VONATKOZÓ KÉPZÉS

Az egyház évtizedek óta bátorítja a szerzetesi intézményeket, hogy tegyék meg a szükséges lépéseket a karizma világiakkal való megosztására. Mára ez a felhívás a karizmák szerzetesi intézményeken belüli fenntarthatósága érdekében halaszthatatlan teendővé vált, ugyanakkor jó alkalom a közösség, az egyház újjáalkotására, melyben minden megkeresztelt ember meghívottnak tekintheti magát, és átélheti, hogy felelős az egyetlen küldetéséért, az evangélium hirdetéséért.

A piarista rendben a világiak intézményes projektjével egy megvalósítható választ próbáltunk adni arra a kihívásra, hogy szerzetesek és világiak ugyanabban a karizmatikus projektben együtt járjanak. Ez a válasz azonban olyan képzési tervek kialakítását és fejlesztését igényli, amelyekben a szerzetesek és a világiak képzése együtt, az oktatási intézmények karizmatikus identitásának újjáalkotásával történik, hogy a küldetést a szerzetesek és a világiak megoszthassák.

Az egymást követő egyetememes káptalanok újra kinyilvánították a rend elköteleződését az oktatási folyamatok megerősítése mellett. A céljuk ezzel az volt, hogy ezáltal a Kegyes Iskolák a küldetésükhöz hűségesebbek legyenek. A generálisi kongregáció a maga idejében rendelkezésre bocsátott egy olyan indikátorokkal kiegészített útmutatót, mely lehetővé teszi a kalazanciusi identitás általános káptalanon elfogadott tíz vonásának értékelését és ösztönzését.² A munka kiegészítéseként megadunk néhány általános kritériumot, melyek lehetővé teszik az identitás e vonásainak elmélyítését célzó képzési tervek kialakítását vagy felülvizsgálatát.

2. AZ ÖNazonosság FILOZÓFIÁJA

A piarista identitásra vonatkozó tervek kialakítása és felülvizsgálata során elengedhetetlen annak tisztázása, hogy milyen identitásfogalommal dolgozunk, következésképpen annak mely ösztönző és élénkítő folyamatait kívánjuk és tudjuk beindítani vagy megerősíteni.

Amikor ennyire elvont fogalmakkal dolgozunk, akkor gyakran használunk képeket, metaforákat is, melyek szinte mindig intuitív és részleges, de nagyon

---

² Forrás: CONGREGACIÓN GENERAL DE LAS ESCUELAS PÍAS: *La identidad calasancia de nuestro ministerio*, ICCE, Madrid, 2012.

szemléletes megközelítéseket tesznek lehetővé. Az identitás fogalmára alkalmazott néhány kép áttekintése az alábbiakban az identitásban való elmélyedés folyamatainak jobb megértését kínálja.

2.1. Identitás mint örökölt lényeg vagy átadott, illetve átvett „dolog”

Ez a vízió olyannak mutatja be a személyes identitást, mint amit nemzedékről nemzedékre adnak át: családi, etnikai, nemzeti, vallási... identitás. Ez az eszszencialista identitásfelfogás az „odatartozás révén” másodlagos szempontokra korlátozza az egyéni döntést, az identitásra vonatkozó képzést pedig a csoport sajátos ismereteibe való beavatásnak tekinti.

Ezeket a beavatási folyamatokat rituálisan mindig az öltözettel, illetve majdnem mindig tárgyak átadásával jelzik, amelyek azt az átmenetet szimbolizálják, hogy „eddig nem, de ezután igenis tagja vagy a csoportnak”. Szinte az összes intézménynél – a moderneket is beleértve – megtartjuk a tárgyak átadásának, valamilyen ruhadarab felöltésének vagy látható jelek végzésének a rituáléját, amelyek az odatartozást vagy az abban való előrehaladást jelképezik. Így közvetve fennáll annak a veszélye, hogy egy olyan elképzelést hangsúlyozzunk, mely szerint az identitás olyasvalami, amit birtokolhatunk; amit oda lehet adni vagy el lehet venni, sőt el is lehet veszíteni vagy el lehet nyerni.

Ez a szemlélet nem mindig tudatos. Megengedi, hogy az identitást „dologként”, az identitásra vonatkozó képzés folyamatát pedig az identitásnak tartott „valami” átruházásának, átadásának vagy „tradíciójának” folyamatként fogjuk fel, melyben az, aki birtokolja, átadja annak, akinek még nincs, és a „beavatás” után a beavatott végül megérdemli azt.

2.2. Identitás mint egyéni folyamat

Az iparosodott társadalomnak termelő alanyokra van szüksége. Ebből a szempontból önazonosság alatt a hiedelmeket és a saját értékeket felépítő egyéni folyamatok többi egyénhez viszonyított eredményét értjük, melynek végső célja a társadalmilag meghatározott osztályba vagy szerepbe való integrálódás. Ezt a folyamatot „emelkedő életpályának” fogjuk fel, amelynek van eleje és vége, így a saját magunk által személyes, szakmai, társadalmi, sőt vallási téren felépített önazonosság az a végpont, ahova sikerül eljutnunk, és ahonnan nehezen mozdulunk el.

2.3. Többszörös identitás

A modern kultúrák kritikai elméletekből és a posztmodernitás felvetéseiből kiinduló megkérdőjelezése a monolit és végérvényes identitásfogalom végét jelentette. Az életkontextusok sokfélesége, a létezésnek egyfajta állandóságkeretet adó nagy narratívák leomlása, továbbá a piac fogyasztási igényei utat nyitottak a többszörös identitás elképzelésének, melyet az ember aszerint az élethelyzet szerint bontakoztat ki, amelyekben éppen található.

A többszörös és néha ellentétes identitások feltehetően kétértelmű vízióját úgy lehet összebékíteni az egység utáni végső vággyal, melyről lemondani lehetetlen, ha feltételezzük, hogy az identitásnak van egy kemény magja, amely az élet során többé-kevésbé mozdulatlan (idem-identitás vagy önmagaság), és egy rugalmasabb, cserélhető része, amely a kontextusnak megfelelően bontakozik ki, és megengedi a saját identitás újszerű szempontjainak akár nem tudatos (ipse-identitás vagy ipseitás)³ „kipróbálását”.

Ez a szemlélet egyfajta rangsorolási kritériumot vezet be, amely lehetővé teszi, hogy az összes implicit és explicit identitást egy explicit identitásmag köré integráljuk. Ily módon az identitásra vonatkozó képzés a minden személyben jelen lévő különböző identitásreprezentációk kifejezésre juttatásának és progresszív beépítésének a folyamatából állna.⁴

2.4. Életre szóló identitás és pillanatnyi identitás

Az a javaslat, hogy az identitást egy szilárd azonosságmagként és egy vagy néhány változtatható elemként határozzuk meg, közelít más szerzők javaslatához, akik különbséget tesznek úgynevezett életre szóló és pillanatnyi identitás között.⁵ Ez utóbbi konkrét tapasztalatok eredménye lenne, melyek, ha elég jelentősek, lehetővé tennék a tartósabb identitásképző elemek fokozatos beépítését.

---

³ Vö. PAUL RICOEUR: *Soi-même comme un autre*, Le Seuil, Paris, 1990.

⁴ JUAN IGNACIO POZO: *La construcción de la identidad en la Psicología cognitiva; Del aprendizaje situado a la integración jerárquica*, in CARLES MONEREO FONT – JUAN IGNACIO POZO (ed.): *La identidad en Psicología de la Educación*, Narcea, Madrid, 2011, 52. [<https://doi.org/10.13140/2.1.4467.1041>]

⁵ JAY L. LEMKE: *Identity, Development and Desire. Critical Questions*; idézi: Leili Falsafi – César Coll: *La construcción de la Identidad de Aprendiz. Coordinadas espacio-temporales*, in CARLES MONEREO FONT – JUAN IGNACIO POZO (ed.): *La identidad en Psicología de la Educación*, Narcea, Madrid, 2011, 87.

2.5. Narratív identitás

A „rangsorolt integrálás” útját keresve érdemes megfigyelnünk a saját létünk-ről, saját magunk által, saját magunk és mások előtt végzett narrációt mint a bennünk egyidejűleg jelenlévő különböző identitások kifejezésre juttatásának, sorrendbe állításának, előnyben részesítésének mechanizmusát. Minden ember építi és újraépíti azt a saját elbeszélését, hogy szerinte ki is ő. Ilyenkor saját életrajza azon eseményeinek narrációjából indul ki, melyeket jelentősnek vél, és amelyeket tanúsítanak, azaz érvényesítenek mások elbeszélései, akikre az ő felismerésének felelősségét és hatalmát tudatosan vagy tudattalanul rábízta.⁶ Ez a szembesített önnarráció lenne az identitás kifejezésre juttatásának konkrét formája, amely lehetővé teszi a saját életrajznak a kiválasztott központi identitás köré való integrálását.

2.6. Identitás mint megosztott projekt

Ez a minden személyben meglévő, saját maga előtt és mások előtt való úgynevezett önkimondás képessége az, ami a személyt saját létezésének alanyává alakítja, és ebből adódóan mások előtti felelősséggel és ígéret vagy prófécia formájában önmaga jövőbe vetítésének a képességével ruházza fel.

A személy az, ami volt, de az is, amire kötelezettséget vállal a többiek előtt: „ezzé vagy azzá fogok válni”. Ez a szemlélet dinamikus identitást javasol, ahol helye van a befogadásnak, sőt a megváltásnak is abból, ami minden egyes személy volt, és nyitott arra, amivé minden egyes személy saját létének főszereplőjeként és alanyaként, a számára fontos többiekkel együtt és öelöttük, vagyis a közössége előtt válni akar.

Ezért javasoljuk, hogy az identitást ne tekintsük se örökletes, se rituálisan átadott, se monolitikus, se befejezett dolognak, hanem a különböző meggyőződések, értékek, explicit vagy implicit megnyilvánulásokból minden személy által folyamatosan újraalkotott bonyolult, de rendezett építkezésnek, ami annak a narrációnak az eredménye, melyet saját élettapasztalatáról önmaga és mások előtt folyamatosan tesz. Így fokozatosan kialakítunk egy felelős személyekből álló közösséget, olyan személyek közösségét, akik felelősek egy-

---

⁶ PAUL RICOEUR: L'identité narrative, in Pierre Büchler, Jean-François Habermacher (ed.): La narration. *Quand le récit devient communication*, Labor et Fides, Genève, 1998, 278–300.

másért, és képesek arra, hogy egyazon küldetés – megosztott projekt – mellett elköteleződjenek.

3. A KÉPZÉSI TERV KRITÉRIUMAI

Az identitásra vonatkozó képzési tervnek nem az a célja, hogy valami megváltoztathatatlant adjon át, amit nemzedékről nemzedékre beavatásszerűen adnak majd tovább.

Ehelyett olyan kedvező közösségi közeget kell nyújtania, ahol a személyek és az intézmény küldetése szempontjából létfontosságú események narratíváiból és elbeszéléseiből a saját életelbeszélést – ha szükséges, a múltbéli sebek gyógyításával – át lehet dolgozni, hogy a személy tudatos, jövőbe vetíteni képes alannya formálódjon a szabadon vállalni akart elköteleződésen keresztül.

Az alábbiakban ajánlunk néhány kritériumot, melyek segítik a piarista identitásra vonatkozó képzési terveink kialakítását és áttekintését, továbbá elősegítik a személyes és közösségi értelemben vett „piarista alanyoknak” mint olyan személyeknek a formálódását, akik ugyan különböző kiindulási pontokból és helyzetekből haladnak, de kifejezetten vállalják a különböző módú piarista küldetést mint személyes történetük és mindenekelőtt mint munka-, élet- és/vagy hivatásbeli elköteleződésük „narratíváját”.

- *Sokféleség:* A küldetésünkbe bekapcsolódó összes személy élet- és hivatásbeli sokféleségének befogadására olyan tervet kell kialakítani, amely tekintetbe veszi a hivatás, a szakma és az élet különböző kiindulópontjait, továbbá a képzés típusait és módozatait. Az a séma, amelyet a rend a kapcsolódás módozataira javasol, megfelelő kiindulási pont ennek a tervnek az összeállításához. Ebben a tervben a sokféleséget körkörösnek tekintjük, az összes módozatot átfogóan értékeljük, és kerüljük a fokozatok függőleges sémáit.
- *Önkéntesség:* Az identitásra vonatkozó képzésnek számolnia kell a résztvevők „szabad csatlakozásával” főként a leginkább explicit módozatokban. A mély azonosulás mechanizmusait nem lehet anélkül aktiválni, hogy ne számolnánk a nagyobb fokú bekapcsolódás iránti akarattal és vágygal. Ugyanebben az értelemben a jó intézményi környezet, a kapcsolatok minősége és átláthatósága nélkülözhetetlen a szükséges motivációhoz. Az a tény, hogy e képzési tervek nagy része a szakmai

- kötődés keretéből indul ki, nem feledtetheti, hogy annak meghaladására törekszenek, mivel a hivatáskultúra egyik központi elemét adják.
- *Narrativitás:* Az identitás építésének folyamatát a saját motivációk, meggyőződések, attitűdök és eszmék kifejezésre juttatásával lehet meghatározni. Az életesemények narratívája egyfajta „éntechnológia”⁷ lenne, amely lehetővé tenné a fentiek kifejezésre juttatását. Az identitásra vonatkozó képzési terveknek teret és időt kell biztosítaniuk arra, hogy ezeknek az életnarratíváknak a megosztása lehetővé váljon. Az alapítási történetek felidézése, öregjeink hangjának meghallgatása, szent piaristák életének megismerése, hivatásról szóló beszámolóknak és mindekenélőtt evangéliumi és általában bibliai elbeszéléseknek az olvasása elsőrendű identitásalapanyaggá válhat, mely megkönnyíti azt a feladatot, hogy a személyes és intézményes életpbeszéléseket a személyes és közösségi élet vezérfonalának kialakítására összekapcsoljuk.
  - *Folyamatszerűség:* Egy olyan képzési tervnek, amely igyekszik felkínálni a lehetőséget a saját életpbeszélés és a piarista küldetés narratívájának összekapcsolására, ezt a célt inkább a személyes és csoportfolyamat gyümölcseként, semmint egymáshoz nem kapcsolódó cselekvések sorozataként kellene felfognia. Ebben a folyamatban a megteendő lépések személyes tudatosítása, valamint ezen elhatározás más, fontos személyek előtti megerősítése alapvető fontosságú. Ajánlatos valamilyen módszer ezeknek a lépéseknek a képletes megjelölésére, hogy biztosítsuk láthatóságukat. Ezen a ponton meghatározó, hogy milyen hasonlathoz társítjuk a folyamatot. Az „útiterv” vagy „út” bizonyára közkedvelt hasonlatok, melyek az alacsonyabból a magasabbba való „emelkedéshez” kapcsolódnak, hiszen szabályozott, évfolyamokhoz és szintekhez kötött oktatási folyamatainkban annyira természetesek.
  - *Tapasztalatiság:* Mivel egy életfolyamat narrációjaként felfogott identitásról van szó, a piarista küldetésben való osztozás olyan képzési tervet javasol, amelyek a megélt tapasztalatból indulnak ki, és azon haladnak végig azért, hogy tapasztalataikat saját narrációjukba integrálják. Ezért szükségesnek tűnik, hogy ezekbe a képzési tervekbe belevegyék olyan jelentős tapasztalatok megszerzését, melyek az elméletben igazolt dolgok saját tapasztalattal való megerősítését teszik lehetővé. Ebből adódóan a szükséges fogalmi tartalmaknak a javasolt tapasztalat kiprovokálását és a felidézett tapasztalat megvilágítását kell szolgálni-

---

⁷ Vö. MICHEL FOUCAULT: *Tecnologías del yo y otros textos afines*, Paidós, Buenos Aires, 2008.

uk. A bekövetkezett események, a létrehozott kapcsolatok, a megismert személyek, a meglátogatott helyek, az átélt élmények, a kiváltott érzelmek, a megosztott álmok olyan elemek, amelyek a személyes és csoportos felülvizsgálatkor új attitűdökké, értékekké, várakozásokká, kérdésekké alakulhatnak; mindenesetre erős új szálakká, amelyekkel újraszöhetjük identitásunkat.

- *Szubsjektivitás:* Bármilyen piarista identításra vonatkozó képzési terv céljának annak kell lennie, hogy minden személyben kialakítsa azt a világos tudatot, hogy ő a piarista küldetés aktív alanya. Ez egyebek mellett azzal jár, hogy neki személyesen lehetősége van arra, hogy azon a területen, ahol missziós tevékenységét kifejti, személyesen irányítsa egy saját projekt előmozdítását. Ehhez szervezetünk jellegzetességei, az áttetszőség és a kapcsolódás reális lehetőségei alapvető fontosságúak.
- *Közösségiség:* Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy az evangelizáló küldetés alanya a keresztény közösség. Szükséges, hogy létezzen olyan keresztény közösség, amely a megélés által már most fenntartja, ösztönzi és hitelessé teszi az evangélium felkínálását. A Kegyes Iskolákban mindenekelőtt a szerzetesi közösség és ahol létezik, ott a testvériség jelenti az adott intézmény éltető magját a piarista keresztény közösségnek. Az identításra vonatkozó képzési tervnek az a célja, hogy egyre több embert vonjon be, és különféle módokon kapcsolja őket ehhez a közösséghez. Ugyanis a közösség életében való részvétel által lehet valaki a piarista küldetés alanya. Ugyanakkor a piarista keresztény közösség egyszerre alanya és javasolt célja is az identításra vonatkozó képzési terveinknek. Maga a keresztény közösség az, amely a szolgálatában álló személyeken és struktúrákon keresztül a különféle karizmákat alkalmazza, a küldetés igényeit tisztázza és az aktuális szolgálatokat konkrét személyekre bízva. A szolgálatoknak küldetésünkben osztozó személyekre bízása annak a jele, hogy a keresztény közösség és a személy kölcsönösen elköteleződnek, és a Szentlélek működik bennük. Ezen a ponton fontos emlékeznünk arra, hogy az a közösségi és szolgálattelvő valóság, amely intézményeinket ösztönzi, a helyi egyházon keresztül és magának a rendnek a sajátos kötelékén keresztül az egyetemes egyházhoz tartozik.
- *Prófécia:* A személyek azok, amik; nagyrésztben amiatt, amivé váltak, de azért is, és mindenekelőtt azért, amivé válni kötelezettséget vállalnak. Az identításra vonatkozó képzésnek lehetőséget kell biztosítania arra, hogy odafigyeljünk azokra a különböző lépésekre, amelyek a be-

kapcsolódó személyek kifejezett elköteleződéséhez vezetnek. A képzési terv ritmusát a javasolt hivatásdinamikának és a személyes akarat teljes tiszteletben tartásának kell megszabnia. A piarista keresztény közösséghez való kapcsolódás lehetne valamilyen formában e képzés sikerének indikátora.

*(Fordította: Főríz Judit;
lektorálta: Szádvári Panka és Tőzsér Endre SP)*